

МЕТОДИ ОБЛІКУ ВИТРАТ ТА КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

- 1. Основи обчислення собівартості окремих виробів**
- 2. Методи калькулювання собівартості продукції**

1. Основи обчислення собівартості окремих виробів

Що таке собівартість?

Величина собівартості - відображає витрати підприємства (у грошовому вираженні) на виробництво і реалізацію одиниці продукції і є однією з якісних характеристик ефективності виробництва.

Калькуляція собівартості - відображає розрахунок витрат за елементами або статтями.

Важливо! Не плутати

Бухгалтерська собівартість -

Розрахунковий показник на одиницю продукції для формування собівартості для цілей оподаткування і тільки.

Завдання: списати існуючі витрати.

Управлінська собівартість -

Розрахунковий показник витрат на одиницю продукції; показник конкурентоспроможності. Інструмент для підвищення ефективності компанії.

Завдання: спланувати і оптимізувати витрати; позиціонувати продукцію.

Для нас представляє інтерес управлінська собівартість

Для чого проводиться аналіз собівартості

У разі розробки системи обліку управлінської собівартості.

Як самостійна завдання вирішується рідко. Тому, частіше

Аналіз собівартості використовується як один з інструментів для вирішення ряду управлінських завдань, джерелом інформації для яких виступає собівартість.

Управлінські завдання

Загальні

Локальні

Використовувані методи

Джерело інформації

<i>Загальні</i>	<i>Управлінські завдання</i>		<i>Використовувані методи</i>	<i>Джерело інформації</i>
вибір стратегічного напрямку розвитку компанії	аналіз конкурентоспроможності компанії / продукції	визначення акцентів просування продукції	Маржинальний аналіз	Собівартість продукції
	розробка асортиментної політики	розробка цінової політики		
	побудова інвестиційного плану	розробка цінової політики		
постановка системи управлінського обліку	побудова фінансового прогнозу	визначення меж беззбитковості компанії	аналіз структури витрат (елементи, джерела)	
	визначення джерел ефективного зниження витрат	аналіз витратоутворюючих факторів		

Задати питання менеджеру:

Чи часто доводиться відмовлятися від виконання замовлень унаслідок низької ціни яка не покриває повні витрати на виробництво продукції?

Існує і чи виконується середньостроковий фінансовий (номенклатурний) план?

Орієнтуються чи в асортиментній та ціновій політиці на повну собівартість?

Чи перевищує відхилення фактичної собівартості від планової 10%?

Чи покриває маржинальний дохід постійні витрати?

Які причини відхилень?

На якому переділі накопичуються збитки?

який продукт найприбутковіший і який генерує збитки?

Якщо відповідей на питання немає: або собівартість некоректно розраховується, або результати аналізу собівартості не досить ефективно використовуються

Знаючи коректну оцінку собівартості продукції ми можемо:

1. Управляти витратами
2. Управляти прибутковістю
3. Контролювати конкурентоспроможності продукції

Тому метою проведення аналізу собівартості є:

бути впевненим у тому, що ми дійсно знаємо скільки витрачаємо на виробництво і реалізацію нашої продукції

Завдання аналізу собівартості:

1. Оцінити коректність планування витрат (за статтями) і віднесення витрат на продукти
2. Розробити коректну систему рознесення (визначення) витрат
3. Оцінити похибку з існуючою методикою та аналіз необхідності впровадження нової
4. Оцінити реальну прибутковість
5. Оцінити джерела зниження витрат,
 - виявити проблемні статті витрат,
 - виявити неконкурентні переділи,
 - визначити критичні продукти.

Розрахунок собівартості здійснюється в розрізі:

елементів витрат - основних джерел витрат

калькуляційних статей витрат, які групують витрати залежно від напрямку і місця їх виникнення

Е л е м е н т и в и т р а т	Матеріальні витрати	сировина та основні матеріали; купівельні напівфабрикати і комплектуючі вироби; паливо та енергія, запасні частини та будівельні матеріали; інструмент; тара, допоміжні та інші матеріали
	Витрати на оплату праці	заробітна плата за окладами та тарифами; премії та заохочувальні виплати; компенсаційні виплати, оплата відпусток та ін. інші витрати на оплату праці
	ЄСВ на загально-обов'язкове державне соціальне страхування	відрахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування
	Амортизація	сума нарахованої амортизації основних фондів, нематеріальних активів та інших необоротних матеріальних активів
	Інші операційні витрати	витрати операційної діяльності, які не ввійшли до складу інших чотирьох елементів

С т а т т і к а л ь к у л я ц і і	Повна собівартість реалізованої продукції	Повна собівартість готової продукції	Виробнича собівартість	Технологічна собівартість	1.Сировина та основні матеріали 2.Покупні напівфабрикати та комплектуючі вироби 3.Паливо та енергія на технологічні цілі 4.Зворотні відходи (-) 5.Основна заробітна плата основних виробничих робітників 6.Додаткова заробітна плата основних виробничих робітників 7.Єдиний соціальний внесок на соціальне страхування основних виробничих робітників 8.Витрати на утримання і експлуатацію обладнання 9. Витрати на інструмент та оснащення 10.Витрати внаслідок браку
					11.Загальновиробничі витрати 12.Супутня продукція (-) 13.Витрати на дослідження, розробку та інші операційні витрати, які пов'язані з виробництвом
					14.Адміністративні витрати 15.Витрати на рекламу, маркетинг та інші постійні витрати на збут 16.Фінансові витрати, що пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції
					17.Витрати на упаковку, завантаження, страхування, доставку продукції споживачам, комісійні винагороди

Собівартість може бути представлена:

- в цілому по підприємству,
- по бізнес-підрозділам,
- в розрізі технологічних переділів,
- в розрізі бізнес-операцій,
- в розрізі споживчих функцій продукту,
- в розрізі продуктів (або груп).

Для цілей управління виробництвом розраховуються два основних види собівартості продукції - **планова і фактична**.

Розрахунок **планової собівартості** здійснюється на підставі встановлених на підприємстві норм, нормативів і тарифів на виробництво одиниці продукції, а також кошторисів накладних витрат (загальновиробничих, витрат на утримання та експлуатацію обладнання, комерційних витрат).

Фактична собівартість визначається на підставі фактичних витрат підприємства за певний період.

Тривалість інтервалу планування визначається прийнятою на підприємстві системою обліку та звітності і може складати від 1 до 3 місяців. Може відрізнитися період розрахунку для планової і фактичної собівартості, наприклад планова собівартість може розраховуватися у зв'язку з очікуванням стабільності закупівельних цін на 3 місяці (квартал), а фактична собівартість розраховується на 1 місяць.

Традиційний розподіл витрат на складові:

	Змінні	Постійні
П Р Я М І	Сировина Основні матеріали Допоміжні матеріали Покупні та комплектуючі (-) Зворотні відходи (-) Супутня продукція ТЗВ Змінна частина ЗП ОВР ЄСВ на змінну частину ЗП ОВР Енергоносії за нормативами	Тарифна заробітна плата ОВР ЄСВ на постійну частину ЗП ОВР Амортизація ОЗ Умовно-постійна частина ОВВ Орендні платежі за приміщення цеху
Н Е П Р Я М І	Енергоносії на виробництво Послуги сторонніх організацій Умовно-змінна частина ОВВ Поточні ремонти Змінна частина ЗП ЄСВ на змінну частину ЗП Комерційні витрати Транспортні витрати	Амортизація ОЗ загального призначення Ремонти ОЗ загального призначення Утримання служб Заробітна АУП з ЄСВ Комерційні витрати Реклама Участь у виставках

Можна виділити кілька класифікацій у системі обліку витрат:

за об'єктом калькулювання витрат -

1. Попроцесна калькуляція (Process Costing)
2. Позаказна калькуляція (Job-Order Costing)

за оперативністю обліку витрат:

1. За фактичними витратами.
2. За нормативними витратами - Standart-costing

за охопленням витрат:

1. За повними витратами (Absorption-costing)
2. За частковими витратами (Direct-costing)

При обліку повних витрат за методом обліку і розподілу постійних і непрямих витрат:

1. Розподіл накопичених за період витрат (накладних) на реалізовану або виготовлену продукції відповідно до обраної бази розподілу - absorption costing.
2. Облік витрат за окремими операціями з подальшим розподілом на об'єкти калькуляції, так званий Activity based costing або функціонально-вартісний аналіз.

2. Методи калькулювання собівартості продукції

1. Попроцесна калькуляція собівартості

Попроцесна калькуляція використовується в масовому виробництві однорідної продукції, що звичайно проходить послідовно декілька стадій обробки (хімічна, мукомельно-круп'яна, скляна і лакофарбна промисловості).

Витрати акумулюються по підрозділу або процесу за певний період часу. Загальні витрати потім ділять на кількість вироблених одиниць для визначення питомих витрат.

До того як одиниця продукту завершується обробкою, вона проходить через декілька підрозділів або процесів. У кожному підрозділі відносять витрати на продукт. У кінці виробничого процесу дані витрати підсумовують для визначення загальних витрат на одиниці продукту.

Методика здійснення попроцесного калькулювання

Процес А		Процес Б	
Матеріали	1000	З процесу А	3000
Праця	1000	Матеріали	1000
ВНВ	1000	Праця	2000
	<u>3000</u>	ВНВ	<u>500</u>
			<u>6500</u>

Процес А: Передано на процес Б 3000
 Процес Б: Передано на 6500

Процес В		Готова продукція	
З процесу Б	6500	Передано	
Матеріали	2000	з процесу В	<u>12000</u>
Праця	3000		12000
ВНВ	500		
	<u>12000</u>		
			<u>12000</u>

Процес В: Передано на склад готової продукції 12000
 Готова продукція: Передано з процесу В 12000

Всі понесені виробничі витрати і кількість виготовлених одиниць продукції акумулюють у виробничому звіті.

Виробничий звіт

<i>Кількість одиниць</i>	
<u>Віднесено на підрозділ:</u>	
Знаходиться у процесі на початок періоду	5 000 од.
Введено в процес	20 000 од.
Всього одиниць	25 000од.
<u>Всього враховано одиниць:</u>	
Передано на інший процес	15 000 од.
Знаходиться у процесі на кінець періоду	10 000 од.
Всього одиниць	25 000 од.
<i>Витрати</i>	
<u>Віднесено на підрозділ:</u>	
Вартість напівфабрикатів на початок періоду	12 000 грн.
Понесено протягом періоду	85 000 грн.
Всього витрат	97 000 грн.
<u>Всього враховано витрат:</u>	
Вартість напівфабрикатів, переданих в інший процес	60 000 грн.
Вартість напівфабрикатів, що знаходяться у процесі на кінець періоду	37 000 грн.
Всього витрат	97 000 грн.

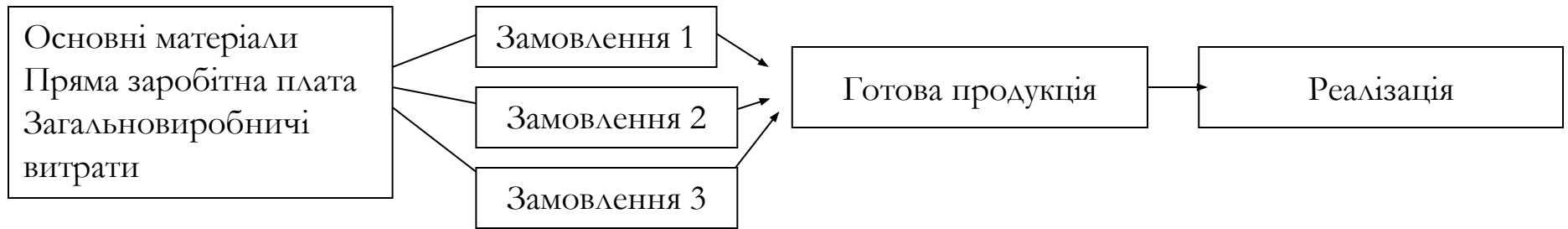
2. Позамовна калькуляція собівартості

Основні характеристики позамовної калькуляції:

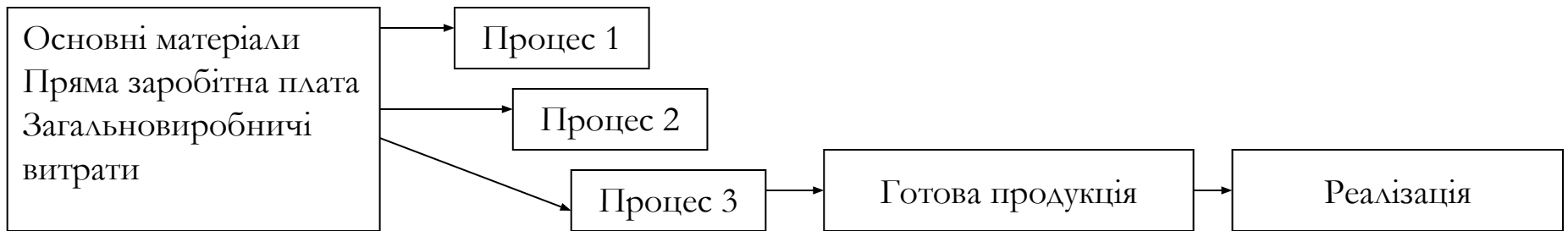
- безліч замовлень виконуються протягом періоду;
- витрати на виробничі матеріали, оплату праці виробничих робітників і виробничі накладні витрати акумулюються по кожному замовленню;
- позамовна картка є ключовим документом;
- витрати списуються у міру завершення замовлення;
- звітна калькуляція складається після закінчення робіт за замовленням.

Розуміння суті **попроцесного та позамовного методів** калькуляції собівартості неможливе без порівняльного аналізу особливостей даних методів

Позамовний метод

Попроцесний метод

**Порівняльна характеристика позамовного та попроцесного методів
калькулювання**

В ОБЛІКУ НА ОСНОВІ ВИТРАТ НА ЗАКАЗ ВИДІЛЯЮТЬ 4 ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗПОДІЛУ НЕПРЯМИХ ВИТРАТ:

- 1. визначення об'єктів витрат, акумулювання непрямих витрат у групи витрат (cost pools);**
- 2. вибір бази для розподілу (фактор витрат) (allocation base);**
- 3. вибір коефіцієнта розподілу (application rate);**
- 4. розподіл непрямих витрат за об'єктами витрат пропорційно бази розподілу**

ПОПЕРЕДНЬО РОЗРАХОВАНІ КОЕФІЦІЄНТИ НАКЛАДНИХ ВИТРАТ

$$K = \frac{\text{планові накладні витрати}}{\text{фактор витрат}}$$

ПРИКЛАД:

накладні витрати за планом 70000 у.о.;

Загальна кількість маш./год. за планом 10000

$$K = \frac{70000}{10000} = 7 \text{ у.е. на 1 маш/год}$$

Якщо на виконання замовлення № 1 потрібно 4 маш / год, то накладні витрати цього замовлення складуть $7 * 4 = 28$ у.о.

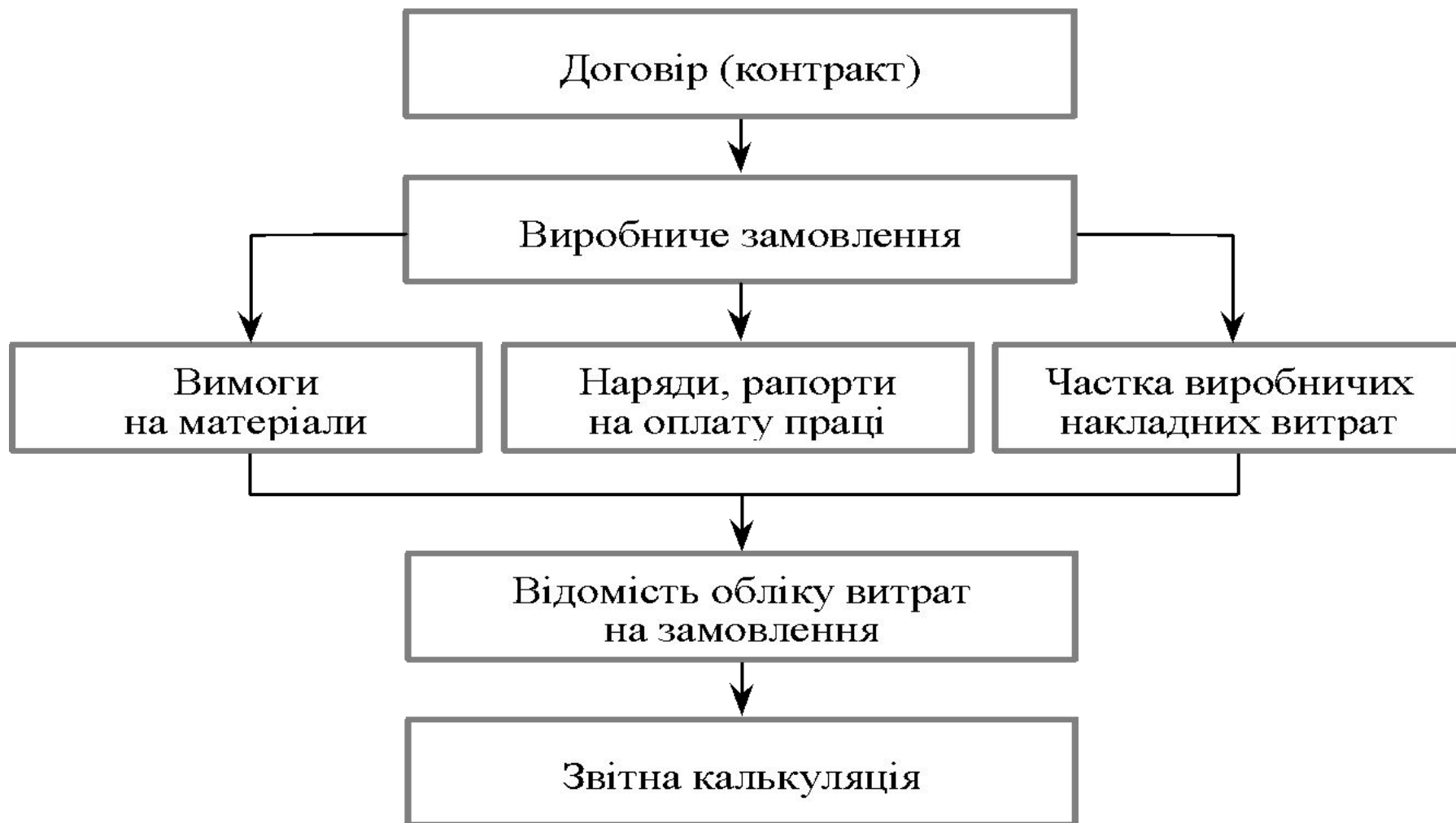
Прямі матеріали на замовлення № 1 - 150 у.о.

Оплата праці за замовленням № 1 - 80 у.о.

Загальна вартість замовлення:

$$80 + 150 + 28 = 258 \text{ у.о.}$$

Для того щоб відстежити витрати по відношенню до кожного замовлення заповнюються допоміжні документи, наприклад - **картка обліку витрат**

Документообіг за умов калькулювання за замовленнями

ПРИКЛАД

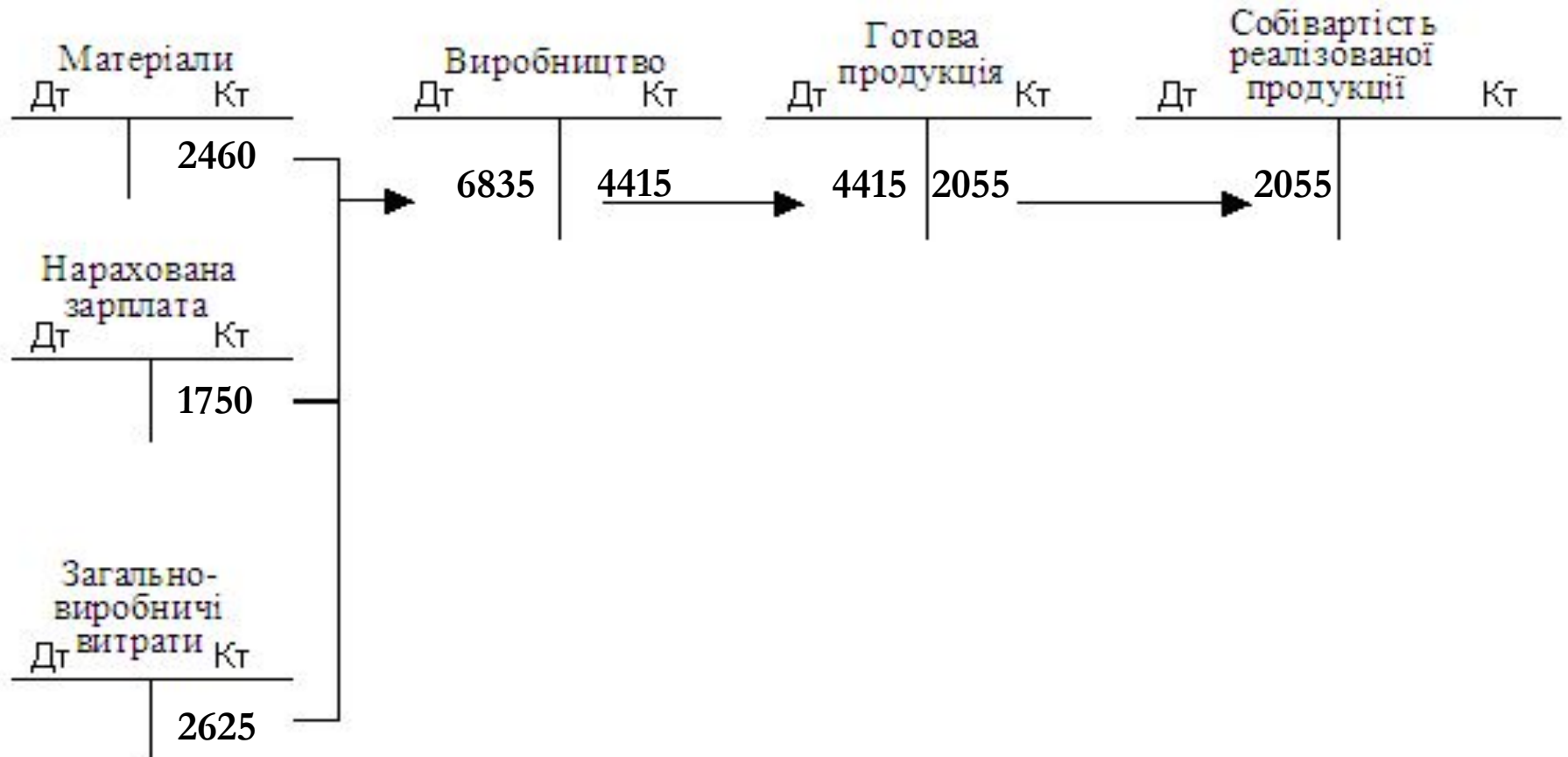
Підприємство виконувало в січні три замовлення, незавершеного виробництва на початок місяця не було.

Таблиця 3.28. Витрати на виконання замовлень у січні, грн

Стаття витрат	Замовлення			Загалом
	№ 245	№ 246	№ 247	
Матеріали	830	1 020	610	2 460
Зарплата	490	560	700	1 750
Загальновиробничі витрати	735	840	1 050	2 625
Разом	2 055	2 420	2 360	6 835

Упродовж: січня замовлення № 245 і № 247 були завершені. Продукцію, виготовлену за замовленням № 245, було відвантажено замовникові.

**Операції, пов'язані з виготовленням і реалізацією продукції,
у січні будуть відображені так**

**Відображення обліку витрат за
замовленням**